

COVID-19 SALGINININ TÜRKİYE’DE KADIN İŞSİZLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Mehmet TATAR¹

ÖZET

Son yıllarda, dünya genelinde var olan kadın işsizlik sorununa çözüm aranırken, 2019 yılının aralık ayında Çin’de vuku bulan Covid-19 salgını, bu sorunun çözümünü daha da zor hale getirmiştir. 2020 yılında, hızlı bir şekilde yayılmaya başlayan Covid-19 salgınına önlemek için dünya genelinde sıkı tedbirler alınmıştır. Alınan bu sıkı tedbirler neticesinde yatırımlarda azalma yaşanırken bazı sektörlerde üretim yavaşlamış bazı sektörlerde ise durma aşamasına gelmiştir. Tüm bu yaşananlar, işgücü piyasalarında talep daralmasına neden olurken aynı zamanda kadınların işgücüne katılımlarını ve istihdamlarını da olumsuz etkilemiştir. Salgının etkin olduğu 2020 yılında, dünya genelinde bir önceki yıla kıyasla kadın işsizlik oranı 0,9 puan artarak %6.4 seviyesine yükselirken Türkiye’de ise bu oran bir önceki yıla kıyasla 1,5 puan azalarak %15 seviyesine gerilemiştir. Dünya genelinde, kadın işsizlik oranında artış görülürken, salgına rağmen Türkiye’de bu oranın nasıl düştüğü sorusu akıllarda yer edinmiştir. Bu çalışmada, Covid-19 salgın sürecinin Türkiye’de kadın işsizliği üzerindeki etkileri incelenmiştir. Sonuç olarak, devletin Covid-19 salgın riskine karşı işgücü piyasasına sağladığı teşviklerin ve desteklerin de içerisinde yer aldığı sıkı tedbirler neticesinde kadın işsizlik oranını düşürdüğü kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Salgını, Türkiye, Dünya, Kadın İşsizliği.

IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON WOMEN’S UNEMPLOYMENT IN TURKEY

ABSTRACT

In recent years, while seeking a solution to the problem of female unemployment around the world, the Covid-19 pandemic that took place in China in December 2019 has made the solution of this problem even more difficult. In 2020, strict measures were taken around the world to prevent the rapidly spreading Covid-19 pandemic. As a result of these strict measures taken, there was a decrease in investments, while production slowed down in some sectors and came to a standstill in some sectors. While all these experiences caused a contraction in demand in the labor market, they also negatively affected women's participation in the labor force and their employment. In 2020, when the pandemic was effective, the rate of female unemployment increased by 0.9 points and rose to 6.4% in the world compared to the previous year, while in Turkey, this rate decreased by 1.5 points compared to the previous year and regressed to 15%. While there is an increase in the female unemployment rate throughout the world, the question of how this rate has decreased in Turkey despite the pandemic has taken its place in mind. In this study, the effects of the Covid-19 pandemic process on women's unemployment in Turkey were examined. As a result, it was concluded that as a result of the strict measures, including the incentives and supports provided by the state to the labor market against the risk of Covid-19 pandemic, the unemployment rate of women decreased.

Keywords: Covid-19 pandemic, Turkey, World, Women's Unemployment.

¹ İnönü Ün., SBE, İktisat ABd, Doktora Öğr. ORCID: 0000-0002-4193-194X, mehmettatar_02@hotmail.com
Araştırma Makalesi/Research Article, Geliř Tarihi/Received:05/01/2022–Kabul Tarihi/Accepted: 04/02/2022

GİRİŞ

Tüm ülkeler için ekonomik ve sosyal yönden önem arz eden işsizlik sorunu, dezavantajlı grupta yer alan kadınlar açısından farklı bir öneme sahiptir. Son yıllarda, küreselleşme ve gelişen teknoloji ile birlikte eğitim seviyelerinin yükselmesi, mesleki eğitimler ile nitelik kazanmaları, kariyer beklentileri ve girişimcilik yönlerinin gelişmesi gibi faktörler kadınların çalışma hayatında daha fazla yer almalarına neden olmuştur. Ancak yaşanan ekonomik krizlerin ve benzeri iktisadi olayların işgücü piyasası üzerindeki olumsuz etkilerinden dezavantajlı grup içerisinde yer alan kadınlar daha fazla olumsuz etkilenmiştir. Örneğin, 2008 yılındaki küresel ekonomik krizden etkilenen kadınların istihdamını arttırmak amacıyla birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kadın istihdamını destekleyen çalışmalar yapılmıştır. Devletin teşvik ve desteklerinin yer aldığı çalışmalar ile kadın istihdamı artışa geçmiştir. Ancak, 2019 yılının aralık ayında Çin’in Vuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa bir süre içerisinde tüm dünyaya yayılan Coronavirüsün öldürücü özelliği nedeniyle, 2020 yılının ilk aylarından itibaren küresel bir sorun haline gelmiştir. Coronavirüs salgını, ülkelerin ortak gündemini oluştururken Covid-19 salgını olarak literatürde yer almıştır.

Yaşanan salgına bağlı olarak, dünya genelinde ve Türkiye’de işsizlik riskinin yüksek olduğu sektörler; ekonomide ve istihdamda önemli bir yere sahip olan imalat, toptan ve perakende ticaret, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, gayrimenkul ile kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor faaliyetleridir (Balcı ve Çetin, 2020: 61). Bu sektörlerde, çalışan kadınların bir kısmı işini kaybederken, kalan diğer kısmı ise çalışma ortamında salgın ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Salgın sürecinde, tekstil, giyim, ayakkabı, mobilya, otomotiv, gibi birçok işkolunda üretim durma noktasına gelmiştir. Dünya genelinde ve Türkiye’de, seyahat kısıtlamaları, karantina uygulaması, sokağa çıkma yasağı, AVM’lerin, mağazaların, kafelerin, lokantaların, kuaförlerin kapatılması gibi çeşitli önlemler ile Covid-19 salgınına karşı mücadele edilmiştir. Dünya genelinde, Covid-19 salgın riskine karşı mücadele edilirken 2020 yılında bir önceki yıla göre kadın işsizlik oranı 0,9 puan artarak %6,4 seviyesine çıkmıştır (<https://databank.worldbank.org>). Türkiye’de ise, devletin çeşitli düzenleme ve uygulamalarıyla birlikte alınan sıkı tedbirler neticesinde kadın işsizlik oranı 1,5 puan azalarak %15 seviyesine gerilemiştir (TÜİK Haber Bülteni, 2021: 1).

Bezirgan Tanış (2021), Covid-19 salgını sürecinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kadın emeği açısından ele alarak sorunun giderilmesi yönünde uygulanabilecek ve sürdürülebilirliği olan politikalara dikkat çekmiştir. Sorunun çözümü konusunda, feminist bakış açısına, uzun vadeli ve eşitlik vurgusu içeren politikalara ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.

Erdoğdu (2020), Covid-19 salgın sürecinde; çalışma sürelerinde değişiklikler yapılması, esnek çalışma yapılması, işyerinde salgına karşı uygun sağlık önlemlerinin yeterince alınamaması, süreklilik arz eden çalışma garantilerinin bulunmaması gibi faktörler çalışma hayatında dezavantajlı grubunda yer alan ve kırılgan yapıya sahip olan savunmasız kadınları olumsuz etkilediğini ifade etmiştir.

Singh Dhillon & Sasidharan (2021), salgın sürecinde cinsiyete bağlı faktörlerin, konfeksiyon endüstrisi, otel ve turizm sektörleri, gıda endüstrisi ve sağlık sektörü gibi kadın işgücünün baskın olduğu sektörlerde çalışan kadınları etkilediğini ve onları kayıt dışı istihdam sektörlerine girmeye zorladığını dile getirmişler. Kayıt dışı istihdam sektörünün ise, iş güvenliğini sağlamadığını, mali güvensizliklere ve psikolojik uyumsuzluklara yol açtığını ifade etmişler. Dolayısıyla hükümetin, kayıt dışı istihdam sektörlerinde sosyal ve devlet destekli koruma hizmetlerini süreklilik arz edecek şekilde sağlaması gerektiğini belirtmişlerdir.

Işık (2020), Covid-19 salgınının, Türkiye’de kadın emeği üzerindeki etkisini, kadın deneyimlerinden faydalanarak tespit etmeye çalışmıştır. Elde ettiği bulgular sonucunda, salgının kadınların iş yükünü arttırdığını, cinsiyete dayalı eşitsizlikleri daha fazla gün yüzüne çıkardığını dile getirmiştir. Çözüm olarak, erkeklerin sorumluluk almaları ve yasal düzenlemeler ile kadınların işgücü piyasasında konumlarının iyileştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Aksi takdirde, kadınların içinde buldukları dezavantajlı konumlarının düzelmeyeceğini ifade etmiştir.

Koca (2021), salgın sürecinde kadınların, ev dışında ekonomik, güvenlik, istihdam ve gelir konularında zorluklar ile mücadele ederken, aynı zamanda ev içinde de ücretsiz bakım gibi sorunlarla da mücadele ettiklerini belirtmiştir. Dolayısıyla, kadınların Covid-19 salgını sürecinde daha da dezavantajlı duruma düştüklerini ifade etmiştir. Ücretsiz bakım emeği sorununa çözüm olarak, bakım ve ev işlerinin kadın ve erkek arasında paylaşımı, bakım hizmetlerinin kurumsallaşması, desteklenmesi ve erişilebilir olması, iş-aile yaşam dengesini koruyacak şekilde ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Bunların yapılması halinde kadınların istihdamına katkı sağlayacağını dile getirmiştir.

Çokoğullar (2021), Covid-19 salgınının; dünya genelinde ekonomik, siyasal ve sosyal sonuçlara neden olduğunu, bu süreçte erkeklere göre öncelikle kadınların işten çıkarıldığını, kadın işsizliğinin ve yoksulluğunun arttığını belirtmiştir. Ayrıca, salgının oluşturduğu krizden kadınların fazlasıyla etkilendiğini ve krizin kadınların yaşamında bırakacağı izlerin kalıcı ve yıkıcı olduğuna değinmiştir.

Yalçın (2021), Covid-19 salgını sürecinde, ev emekçisi kadınların çalışma hayatında daha dezavantajlı duruma geldiklerini dile getirmiştir. Bu süreçte; evlere ücret karşılığında temizlik ve çocuk bakımı için giden kadınların iş bulmakta zorlandıklarını, işi olan kadınların ise işten çıkarıldıklarını ifade etmiştir. Ev emekçisi konumunda olan kadınların hukuki statülerinin belirsiz olması nedeniyle işsizlik yardımından yararlanamadıklarına ve bu konuda yasal düzenlemelerin gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Bu çalışmanın amacı, 2020 yılında Covid-19 salgınının çalışma hayatında yer alan kadın işsizliği üzerindeki etkilerini incelemek, yorumlamak, önerilerde bulunmak ve güncel araştırmalara katkıda bulunmaktır. İki bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde; kadınlarda işgücü, istihdam ve işsizliğin Türkiye’deki genel görünümü ele alınarak salgının kadın işsizliği üzerindeki olumsuz etkileri incelenmiştir. İkinci bölümde, Türkiye’de kadın işsizliği ile mücadelede uygulanan pasif ve aktif istihdam politikalarının değerlendirilmesi yapılmıştır.

Sonuç kısmında ise, yapılan çalışmanın genel değerlendirilmesi yapılarak kadın istihdamını artırmaya ve işsizliğini azaltmaya yönelik önerilere yer verilmektedir.

1. KADINLARDA İŞGÜCÜ, İSTİHDAM VE İŞSİZLİĞİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Covid-19 salgınının, dezavantajlı grubunda yer alan kadınların işgücü, istihdam ve işsizliğini ne ölçüde etkilediğini bilmek, geleceğe yönelik kadın istihdamını destekleyen politikaların oluşturulması için önemlidir. Çalışma hayatında yer alan kadınlar, bireysel bazda kazanç elde ederken aynı zamanda toplumun refah ve kalkınma düzeyinin yükselmesine de katkı sağlamaktadırlar. Dolayısıyla, kadınların iş hayatına dair sorunları çözüme kavuşturulmalı ve kendilerine ihtiyaç duydukları imkânlar verilmelidir (Nakışçi Kavas ve Develi, 2020: 101).

Bu bölümde, Türkiye işgücü piyasasında kadının durumu incelenmiş ve sonrasında dünya geneli ortalamaları ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Tablo 1’de yer alan TÜİK verilerine göre, 2019 yılında, 15 ve üzeri yaş grubunda yer alan kadın nüfusu 31 milyon 97 bin kişi iken 2020 yılında bu nüfus 526 bin kişi artarak 31 milyon 623 bin seviyesine çıkmıştır. Nüfusta meydana gelen bu artışa rağmen kadın işgücünde, erkeklere göre daha fazla azalma yaşanmıştır. Covid-19 salgın sürecinde, ekonomide yaşanan daralma, kadınların iş bulma ümitlerini kısmen yitirmeleri ve iş aramaktan vazgeçmeleri nedeniyle 2020 yılında kadın işgücü sayısı 918 bin kişi azalarak 9 milyon 768 bin kişiye gerilemiştir. 2020 yılında bir önceki yıla göre, erkek işsiz sayısı 108 bin kişi azalırken kadın işsiz sayısı 300 kişi bin azalmıştır. Covid-19 salgın sürecinde kadınların erkeklerden daha fazla olumsuz etkilendiği görülmektedir. TÜİK verilerine göre, 2020 yılında yaşanan salgın sürecinde, finansal destek verilmesi sebebiyle konut satışlarında artış yaşanmıştır. Bu nedenle salgın sürecinden en az inşaat sektörü etkilenmiştir. İhracatın toparlanmasıyla birlikte sanayi üretimindeki artış, sanayi sektöründe istihdama destek vermiştir. Covid-19 salgını nedeniyle uygulanan izolasyon tedbirleri ve kısıtlamalar, en çok hizmetler sektörünü ve sonrada tarım sektörünü olumsuz etkiledi. TÜİK verilerine göre, Türkiye’de kadın istihdamının sektörel dağılımı sayısal olarak incelendiğinde; 2020 yılında çalışan kadınların 1 milyon 891 bini tarım, 1 milyon 325 bini sanayi, 69 bini inşaat ve 5 milyon 21 bini hizmetler sektöründe istihdam edildiği görülmektedir. 2020 yılında bir önceki yıla kıyasla kadın istihdamının sektörel dağılımında, inşaat sektöründe 2 bin kişilik bir artış yaşanırken, sanayi sektöründe 24 bin, tarım sektöründe 350 bin ve hizmetler sektöründe ise 247 bin kişilik bir azalma olmuştur. Salgının etkin olduğu 2020 yılında, inşaat sektöründeki kadın istihdamında görülen artışın nedeni, sağlanan finansal destekler ile konut satışlarında artış yaşanmasıdır. Kadın istihdamının sektörel dağılımında sırasıyla en fazla tarım, hizmet ve sanayi sektöründe çalışan kadınlar olumsuz etkilenmiştir. Tarım, hizmet ve sanayi sektörlerindeki kadın istihdamında yaşanan azalmanın sebebi, Covid-19 salgın riski nedeniyle uygulanan izolasyon tedbirleri, karantina uygulaması ve getirilen kısıtlamalardır.

Tablo 1: Türkiye’de Cinsiyet Bazında Temel İşgücü Göstergeleri (15+ Yaş, Bin Kişi, %)

	Erkek			Kadın		
	2019	2020	Fark	2019	2020	Fark
Nüfus	30.372	30.956	584	31.097	31.623	526
İşgücü	21.863	21.105	-758	10.686	9.768	-918
İstihdam	19.156	18.506	-650	8.924	8.306	-618
Tarım	2.856	2.825	-31	2.241	1.891	-350
Sanayi	4.212	4.173	-39	1.349	1.325	-24
İnşaat	1.482	1.469	-13	67	69	2
Hizmet	10.605	10.040	-565	5.268	5.021	-247
İşsiz	2.707	2.599	-108	1.762	1.462	-300
İşgücüne Dâhil Olmayanlar	8.509	9.851	1.342	20.411	21.855	1.444
İşgücüne Katılma Oranı	72.0	68.2	-3.8	34.4	30.9	-3.5
İstihdam Oranı	63.1	59.8	-3.3	28.7	26.3	-2.4
İşsizlik Oranı	12.4	12.3	-0.1	16.5	15.0	-1.5

Kaynak: TÜİK Haber Bülteni İşgücü İstatistikleri, 2020: 1

Türkiye’de ve dünya geneli işgücü piyasalarında, kadınlara yönelik temel işgücü göstergeleri değişiklikler göstermektedir. Tablo 2’de görüldüğü üzere, 2019 yılında kadın işgücü miktarı 10 milyon 686 bin kişi iken 2020 yılında Covid-19 salgın hastalığının işgücü piyasaları üzerindeki olumsuz yansımaları sonucu kadın işgücü sayısı 9 milyon 768 bin’e gerilemiştir. Dünya genelinde ise 2019 yılında kadın işgücü miktarı 1 milyar 358 milyon iken 2020 yılında Covid-19 salgını nedeniyle dünyada kadın işgücü sayısı 1 milyar 313 milyon seviyesine gerilemiştir. Tabloya göre, Türkiye’de 2019 yılında kadın işgücüne katılma oranı %34,4 iken Covid-19 küresel salgın krizinin olumsuz etkisi nedeniyle kadın işgücüne katılma oranı %30,9 seviyesine gerilemiştir. 2020 yılında Türkiye’deki kadın işgücüne katılım oranı %3,5 oranında azalmıştır. Dünya genelinde ise 2019 yılında %47,4 olan kadınların işgücüne katılma oranı 2020 yılında %45,2 düzeyine gerilemiştir. Türkiye’de ve dünya genelinde, bulaşıcı hastalık endişesiyle kadınların işgücüne katılımları hem sayısal hem de oransal olarak azalmıştır. Covid-19 salgını, dezavantajlı grubunda yer alan kadın işgücünü olumsuz etkilemiş ve tahribata neden olmuştur.

Tablo 2. Türkiye’de ve Dünyada Kadın İşgücünün Sayısal ve Oransal Dağılımı

Yıllar	Türkiye		Dünya	
	Kadın İşgücü (Bin)	Kadın İKO (%)	Kadın İşgücü (Milyon)	Kadın İKO (%)
2019	10.686	34,4	1.358	47,4
2020	9.768	30,9	1.313	45,2

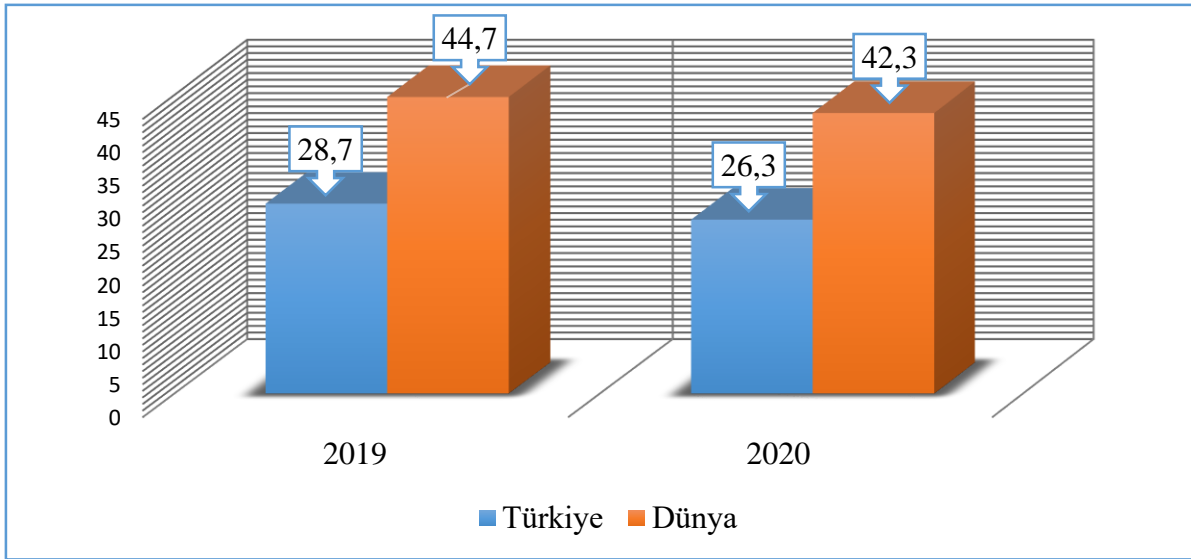
Kaynak: TÜİK, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>, <https://databank.worldbank.org>.

<https://ilostat.ilo.org/data/>, Erişim Tarihi: 28.11.2021

Gelenek ve göreneklerin değişim hızındaki yavaşlama, eğitim düzeyinin düşük olması, çocuk bakımı, piyasa koşullarının uygun olmaması, mevzuatta eksikliklerin olması gibi faktörler kadınların işgücüne katılımını olumsuz yönde etkilemektedir (Karabulut, 2007: 30).

Grafik 1’de Türkiye’de ve dünyada istihdam edilen kadınların oransal dağılımları yer almaktadır. Grafiğe göre, 2019 yılında Türkiye’de kadın istihdam oranı %28,7 iken 2020 yılında küresel salgının etkisi sonucu bu oran 2,4 puanlık bir azalma ile %26,3 seviyesine gerilemiştir. Dünyada ise 2019 yılında kadın istihdam oranı %44,7 iken 2020 yılında ise küresel salgının etkisi sonucu bu oran %42,3 düzeyine gerilemiştir. Yaşanan Covid-19 salgın sürecinde kadın istihdamı, hem Türkiye’de hem de dünya genelinde oransal olarak olumsuz etkilenmiştir. 2019 yılı sonlarında ortaya çıkan ve 2020 yılında Türkiye’de çalışma hayatı üzerinde fazlasıyla etkisini gösteren Covid-19 salgını, kadın istihdamının azalmasına neden olmuştur. Covid-19 salgını sürecinde kadın istihdamında yaşanan gerilemenin çeşitli sebeplerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Kadınların çocuk, yaşlı ve hasta bakımı için zaman ayırmaları,
- Kadınların evlenmesi ve ev işlerinin öncelik kazanması,
- Kadınların eğitim hayatıyla iş hayatını birlikte yürütememesi,
- Salgın sürecinde kadınların uzaktan/evden çalışması ve iş yükünün fazlalığı,
- Salgın sürecinde, kadınlarda oluşan stres, endişe ve boşanmaların yaşanması.

Grafik 1: Türkiye’de ve Dünyada Kadın İstihdamının Oransal Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>, <https://databank.worldbank.org>, <https://ilostat ilo.org/data/>, (Erişim Tarihi: 28.11.2021. (Yazar tarafından çizilmiştir.)

Küresel kriz haline gelen Covid-19 salgını önlemek amacıyla işgücü piyasasında alınan tedbirler, bazı sektörlerde üretimin azalmasına neden olurken bazı sektörlerde ise üretimi durma noktasına getirmiştir. Yaşanan bu durum; mevcut istihdamın korunmasını zorlaştırırken, kayıt dışı istihdamın azalmasına da engel olmuştur. TÜİK verilerine göre, 2020 yılında kayıt dışı istihdam oranı %30,6 iken 8,2 milyon olan kayıt dışı çalışan sayısı oldukça yüksektir. 2020 yılında kadınlarda kayıt dışı istihdam oranı ise %37,1 iken kayıt dışı çalışan kadın sayısı 3 milyon 82 bin olarak hesaplanmıştır.

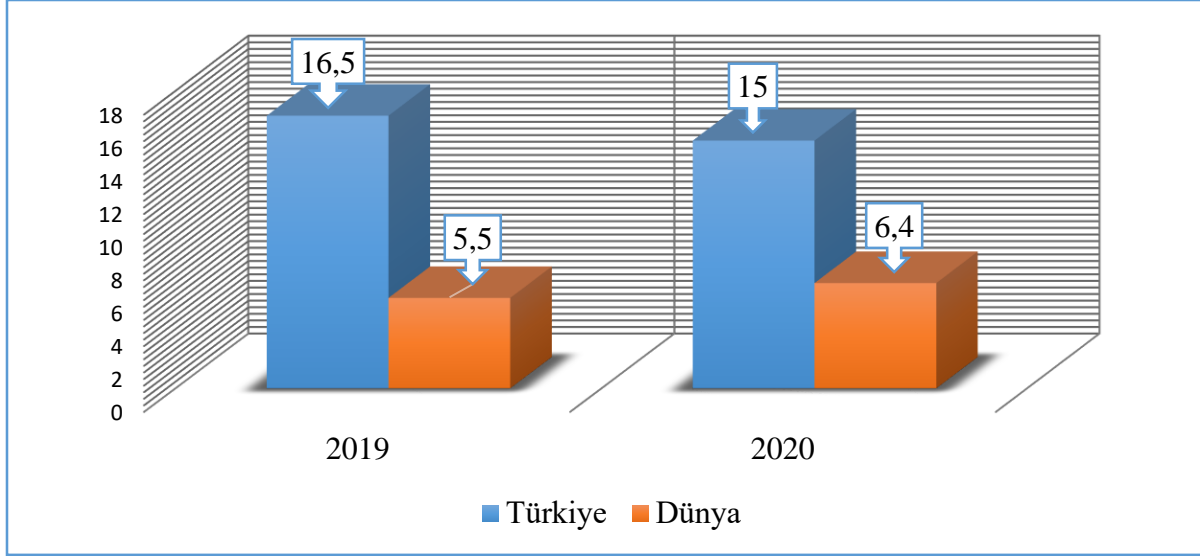
Bu durum, Türkiye’de dezavantajlı grubunda bulunan kadınların, düşük ücret karşılığında sosyal güvenlik kapsamında olmadan sigortasız çalışarak kayıt dışı istihdamda yer aldıklarını göstermektedir.

Grafik 2’de Türkiye’de ve dünyada işsiz kadınların oransal dağılımları yer almaktadır. Grafiğe göre, 2019 yılında Türkiye’de kadın işsizlik oranı %16,5 iken bu oran 2020 yılında ise küresel salgının etkisi sonucu 1,5 puanlık bir azalma ile %15 seviyesine gerilemiştir. Covid-19 salgınının etkin olduğu 2020 yılında, Türkiye ekonomisinde yaşanan daralma ile birlikte iş bulma beklentileri de zayıflamıştır. Bu süreçte tüm bireyler gibi kadınların da iş aramaktan vazgeçmeleri sonucu işgücüne katılım ve istihdam oranlarında azalma yaşanırken işsizlik oranında da azalma olduğu görülmektedir. Kadın işsizliğinde görülen azalmanın en büyük nedeni; kadınların iş bulma ümidinin kırılması, ev işleri ile birlikte çocuk/yaşlı/hasta bakımı gibi çeşitli nedenlerden dolayı iş aramaktan vazgeçmeleri sonucu işgücüne dâhil olmamalarından kaynaklanmaktadır. Uluslararası çalışma örgütüne (ILO) göre, bir kişinin işsiz sayılması için gerekli üç koşuldan birisi de kişinin iş arayan ve bunun için girişimde bulunmuş olmasıdır. Dolayısıyla, Covid-19 salgını sürecinde iş aramayan kadınlar işsiz sayılmamıştır. Türkiye’de virüsün yayılmasını önlemek amacıyla idari izin, ücretsiz izin, dönüşümlü çalışma, evden çalışma, kısa çalışma vb. çeşitli çalışma şekilleri uygulanırken istihdamdaki işgücünü korumak amacıyla pasif istihdam politikalarına öncelik verilmiştir. Bu kapsamda, kısa çalışma ödeneği, işsizlik ödeneği, nakdi yardımlar gibi pasif istihdam politikası uygulamaları daha fazla kullanılmıştır. Ayrıca, işsizliği azaltmak amacıyla aktif istihdam politikaları kapsamında; meslek edindirme kursları, işbaşı eğitim programları ve toplum yararına programlar uygulanmıştır. Bütün bu tedbirler neticesinde kadın işsizliğinin artışı engellenmeye çalışılmıştır. Dünyada ise 2019 yılında kadın işsizlik oranı %5,5 iken 2020 yılında küresel salgının etkisi sonucu kadın işsizlik oranı 0,9 puan artarak %42,3 seviyesine gerilemiştir. Yaşanan Covid-19 salgını sürecinde kadın işsizlik oranı dünya genelinde artarken Türkiye’de devletin işgücü piyasasına verdiği teşvik ve destekler ile birlikte uyguladığı pasif ve aktif istihdam politikalar sonucu kadın işsizlik oranında düşüş yaşanmıştır.

Covid-19 salgınının, çalışma hayatı üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkileri gidermek ve işsizliği kontrol altında tutmak amacıyla devlet tarafından alınan bazı tedbirler aşağıda sıralanmıştır (Yıllık Ekonomik Rapor, 2020: 33):

- İş sözleşmelerinin, işverenler tarafından feshinin yasaklanması,
- Ücretsiz izin uygulaması,
- SGK primi ödemelerinde işverenlere kolaylıkların sağlanması,
- Esnek/uzaktan çalışmanın yapılması,
- Bazı çalışanların, işlerini kaybetmemek amacıyla ücret kesintisine razı olmaları,
- Firmaları ve işçileri korumak amacıyla kısa çalışma ödeneğinin verilmesi.

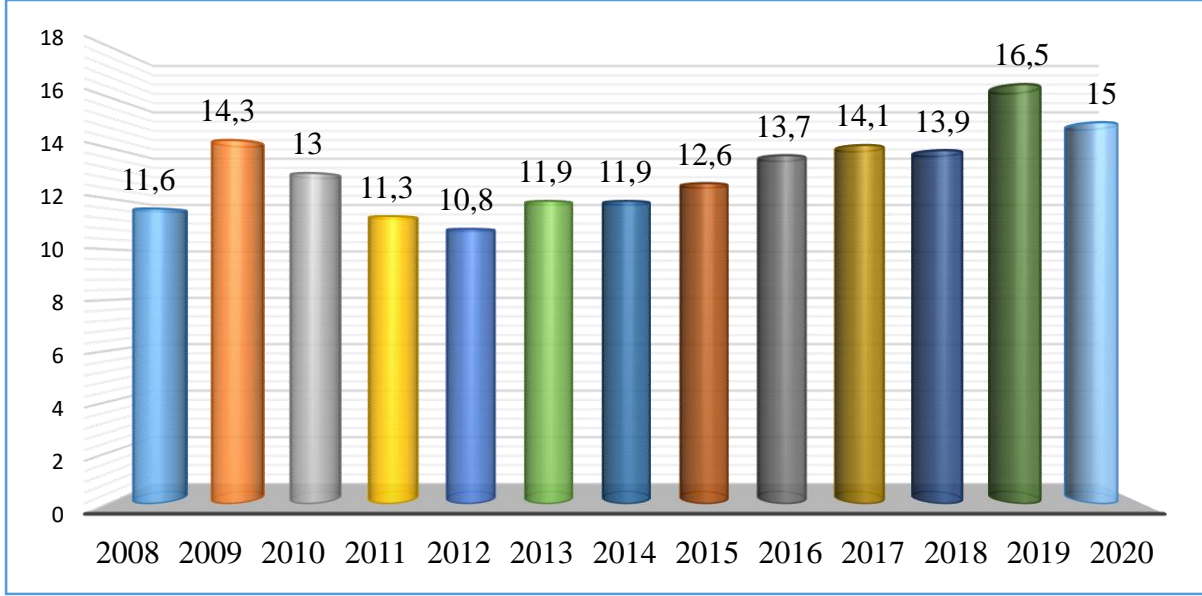
Covid-19 salgını sürecinde, devlet tarafından alınan tedbirler, Türkiye’de genel işsizlik oranını 0,5 puan düşürürken aynı zamanda kadın işsizlik oranını da 1,5 puan düşürmüştür.

Grafik 2: Türkiye’de ve Dünyada Kadın İşsizliğinin Oransal Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>, <https://databank.worldbank.org>, <https://ilostat.ilo.org/data/>, (Erişim Tarihi: 28.11.2021. (Yazar tarafından çizilmiştir.)

Grafik 3’te yer alan TÜİK verilerine göre, Türkiye’de 2008 yılından 2020 yılına kadar geçen sürede kadın işsizlik oranlarında düzenli olmayan bir seyir gözlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, söz konusu dönem içerisinde, kadın işsizlik oranlarında iniş ve çıkışların olduğu görülmektedir. 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin olumsuz etkisini gösterdiği 2009 yılında kadın işsizlik oranı %11,6’ dan %14,3 seviyesine yükselmiştir. Kadın işsizlik oranları, 2009 yılından sonra ekonomideki iyileşmeye bağlı olarak azalışa geçmiştir. Ancak, 2013 yılından itibaren ekonomide yaşanan olumsuzluklar nedeniyle kadın işsizlik oranları, tekrar yükselişe geçerek 2019 yılında %16,5 seviyesine çıkmıştır. Türkiye’de, her geçen gün kadınların işgücü piyasasına dahil olmaları, işsizlik üzerinde yukarı yönlü bir baskı oluştururken kadınların önemli bir kısmı yaşanan salgın nedeniyle işgücü piyasasında iş imkânı bulamamıştır. Buna rağmen kadınlarda işsizlik oranı 2020 yılında devlet tarafından alınan sıkı tedbirler sonucu 1,5 puanlık bir azalma ile %15 seviyesine gerilemiştir. Burada dikkat çeken önemli bir nokta, 2020 yılında kadın işsizlik oranı, 2008 küresel ekonomik krizin etkisini gösterdiği 2009 yılındaki kadın işsizlik oranından daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Yani, yaşanan Covid-19 salgın sürecinin kadın işsizliği üzerindeki olumsuz etkisi 2008 yılındaki küresel ekonomik krizin olumsuz etkisinden daha fazla olmuştur. Bu durum ise, Covid-19 salgın sürecinin, işgücü piyasasında yer alan kadın işsizliği üzerindeki olumsuz etkisinin vahametini göstermektedir. Dolayısıyla, çalışma hayatında kadın işsizliğini azaltacak yeni stratejik eylem planlarına ve politikalara ihtiyaç olduğunu da göstermiştir. Bu bağlamda yapılacak ilk iş, mevcut kadın istihdam politikalarının gözden geçirilmesi ve istihdamı artıracak şekilde geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Grafik 3: Türkiye’de Kadın İşsizlik Oranları, (2008-2020)

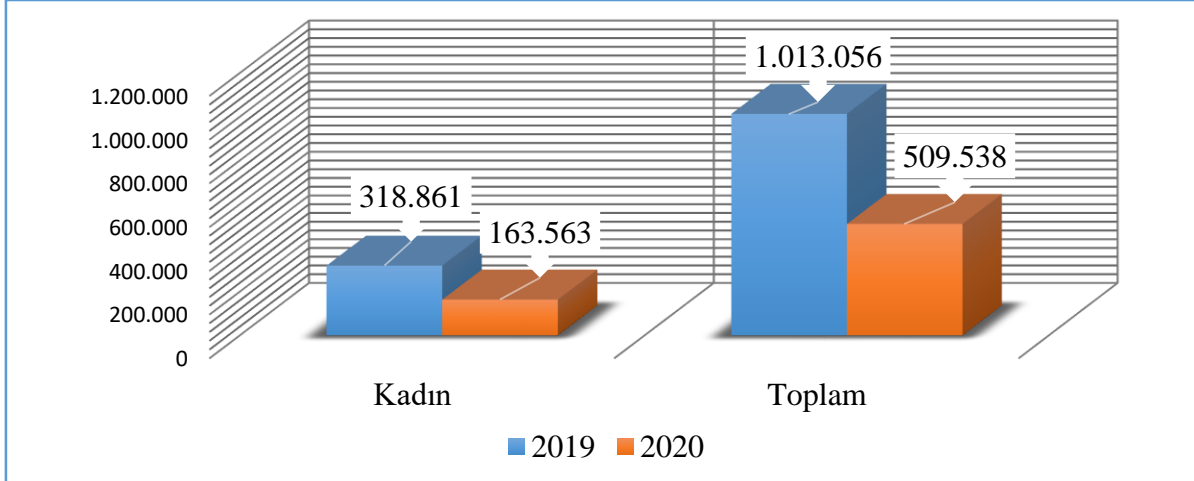
Kaynak: TÜİK, www.tuik.gov.tr, (Yazar tarafından çizilmiştir.)

2. TÜRKİYE’DE KADIN İŞSİZLİĞİ İLE MÜCADELEDE UYGULANAN POLİTİKALAR

Son yıllarda, dezavantajlı grupta yer alan kadınların istihdamlarını korumak ve geliştirmek amacıyla çeşitli politikalar uygulanmaktadır. Bu politikaların en önemlileri, İŞKUR tarafından uygulanan pasif ve aktif istihdam politikalarıdır. Covid-19 salgın sürecinde, pasif ve aktif istihdam politikası araçları kullanılarak kadın işsizliği ile mücadele edilmiştir.

2.1.Pasif İstihdam Politikaları

Covid-19 salgını sürecinde pasif istihdam politikaları kapsamında; işsizlik sigortası, kısa çalışma ödeneği, ücret garanti fonu, iş kaybı tazminatı ve nakdi ücret desteği gibi araçlar etkin bir şekilde kullanılarak kadın istihdamının korunmasına katkıda bulunulmuştur. Grafik 4’te işsizlik ödeneğini hak eden toplam kişilere ve kadınlara ait sayısal veriler yer almaktadır. 2019 yılında toplam 1 milyon 13 bin 56 kişi işsizlik ödeneği hak ederken 2020 yılında ise bu sayı 509 bin 538 kişiye gerilemiştir. İşsizlik ödeneğini hak eden kadın sayısı ise, 2019 yılında 318 bin 861 iken bu sayı 2020 yılında 163 bin 563 olarak gerçekleşmiştir. Hem toplamda hem de kadınlarda işsizlik ödeneğini hak eden sayılarında, 2020 yılında bir önceki yıla kıyasla azalma olduğu görülmektedir. Bu sayıların azalmasının en önemli nedeni 17.04.2020 tarihinden itibaren uygulanan fesih yasağı ile işten çıkarmaların azalma göstermesidir. Böylece, kadınların işten çıkarılmaları engellenmeye çalışılırken istihdamda kalmaları desteklenmiştir.

Grafik 4: İşsizlik Ödeneği Hakedenler, (15+ Yaş ve Kadın)

Kaynak: İŞKUR, 2019 ve 2020 istatistik yıllıklarından derlenmiştir. (Yazar tarafından çizilmiştir.)

2.1. Aktif İstihdam Politikaları

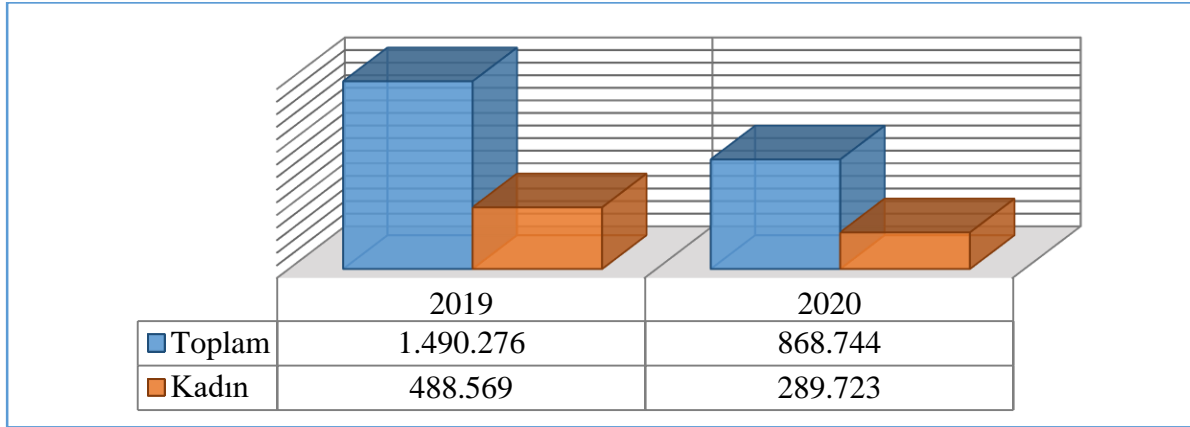
Aktif istihdam politikası kapsamında; mesleki eğitim, işbaşı eğitim ve toplum yararına programlar ile kadın istihdamının artırılmasına ve işsizliğin azaltılmasına katkı sunulmaktadır. Uygulanan aktif iş gücü programları, kadınların çalışma hayatında daha aktif hale gelmelerini sağlarken iş bulmalarını da kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla, çeşitli mesleklerde kadınlara nitelik ve nicelik kazandırarak işgücü piyasasına hazır hale getiren aktif işgücü programlarının, kadın işsizliği ile mücadele konusunda önemli bir yeri vardır. İŞKUR tarafından uygulanan işbaşı eğitim programları ile kadınlar, mevcut teorik bilgilerini pratiğe dönüştürme fırsatı elde ederken aynı zamanda mesleki tecrübe kazanarak çalışma hayatında daha rahat bir iş bulma imkânı yakalayabilmektedirler. Tablo 3'te yer alan İŞKUR verilerine göre, 2019 yılında toplam 124 bin 920 kişi mesleki eğitim kurslarından yararlanmıştır. Bu kişilerin 88 bin 893 kişisi kadınlardan oluşmaktadır. 2020 yılında ise toplam 87 bin 372 kişi mesleki eğitim kurslarından yararlanmıştır. Bu kişilerin 60 bin 127 kişisi kadınlardan oluşmaktadır. İŞKUR tarafından 2019 yılında toplam 402 bin 393 kişi İşbaşı Eğitim Programlarından yararlanmıştır. Bu kişilerin 193 bin 646 kişisi kadınlardan oluşmaktadır. Covid-19 salgınının etkin olduğu 2020 yılında ise toplam 335 bin 761 kişi İşbaşı Eğitim Programlarından yararlanmıştır. Bu kişilerin 158 bin 443'ü kadınlardan oluşmaktadır. Covid-19 salgın riskine rağmen, 2020 yılında düzenlenen kurs/programlar ile kadın istihdamı desteklenerek işsizlik ile mücadele edilmiştir. Ancak, salgının yayılma riskinin yüksek olması, İŞKUR'un 2020 yılında aktif işgücü programları kapsamında düzenlediği program/kurs sayılarının ve katılımcı sayılarının bir önceki yıla kıyasla azalmasına neden olmuştur.

Tablo 3: Program/Kurs Türleri ve Katılımcı Sayıları (2019 – 2020)

Program/Kurs Türü	Yıllar	Program/Kurs Sayısı	Toplam	Kadın
Mesleki Eğitim Kursları	2019	6.080	124.920	88.893
	2020	3.888	87.372	60.127
İşbaşı Eğitim Programları	2019	118.151	402.393	193.646
	2020	86.328	335.761	158.443

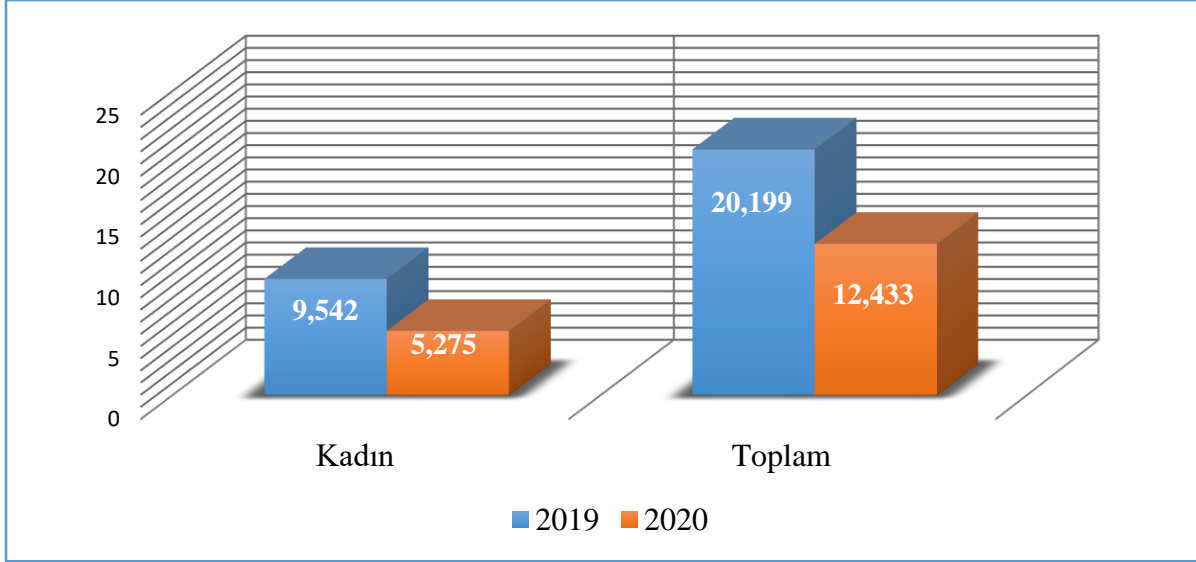
Kaynak: İŞKUR, 2019 ve 2020 istatistik yıllıklarından derlenmiştir.

Grafik 5'te yer alan İŞKUR verilerine göre, 2019 yılında İŞKUR tarafından toplam 1 milyon 490 bin 276 kişi işe yerleştirilmiştir. İşe yerleştirilen bu kişilerin 488 bin 569'u dezavantajlı grubunda yer alan kadınlardan oluşmaktadır. Covid-19 salgınının işgücü piyasası üzerindeki yıkıcı olan etkilerine rağmen 2020 yılında toplam 868 bin 744 kişi işe yerleştirilmiştir. İşe yerleştirilen bu kişilerin 289 bin 723'ü kadınlardan oluşmaktadır. 2020 yılında bir önceki yıla göre Covid-19 salgınının çalışma hayatı üzerindeki olumsuz etkileri sonucu işe yerleştirilen kadın sayısında azalma olmuştur. Buna rağmen salgın sürecinde İŞKUR, tüm imkânlarını seferber ederek açık iş taleplerini almış ve kadın istihdamına katkı sunmaya çalışmıştır.

Grafik 5: İşe Yerleştirme Sayıları, (Toplam, Kadın)

Kaynak: İŞKUR, 2019 ve 2020 istatistik yıllıklarından derlenmiştir. (Yazar tarafından çizilmiştir.)

İŞKUR'dan aldığı izin belgesi ile işgücü piyasasında aracılık faaliyetinde bulunan özel istihdam büroları, 2019 yılında toplamda 20 bin 199 kişiyi işe yerleştirirken 2020 yılında ise salgın nedeniyle bu sayı 12 bin 433 kişiye gerilemiştir. Grafik 6'da yer alan İŞKUR verilerine göre, 2019 yılında ise 9 bin 542 kadını işe yerleştirilirken 2020 yılında etkisini gösteren Covid-19 salgını nedeniyle işe yerleştirilen kadın sayısı 5 bin 275 seviyesine gerilemiştir. Grafikte yer alan veriler, Covid-19 salgın riski, özel istihdam bürolarının işe yerleştirdiği kadın sayısının azalmasına neden olmuştur (İŞKUR, Yıllık Faaliyet Raporu, 2020: 57).

Grafik 6: Özel İstihdam Büroları İşe Yerleştirme Sayıları (Kadın, Toplam)

Kaynak: İŞKUR, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler>, (Yazar tarafından çizilmiştir)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarih boyunca yaşanan ekonomik krizler, salgınlar, savaşlar ve iktisadi olaylar çalışma hayatında yer alan herkesi etkilemiştir. Ancak, çalışma hayatındaki kadınları daha fazla olumsuz etkileyerek ikinci planda kalmalarına neden olmuştur. Bunun en bariz örneği, 2019 yılının aralık ayında Çin’de ortaya çıkan ve kısa zamanda tüm dünyaya yayılan Covid-19 salgınıdır. İşgücü piyasasında belirsizliklere neden olan Covid-19 salgınının etkisini fazlasıyla gösterdiği 2020 yılında, kamu ve özel sektörde yatırımlar azalmaya başlamış, mevcut işyerlerinin bazıları kısmen bazıları da tamamen kapanmış ve yeterli derecede iş alanları oluşturulamamıştır. Bütün bu yaşananlar, ekonomide daralmaya, üretim ve talep yetersizliğine neden olmuştur. Bu süreç, işgücü piyasasını derinden etkilerken işsiz olan kadınların iş bulma ümitlerini kısmen yitirmelerine de sebep olmuştur. Covid-19 salgın süreci, çalışma hayatındaki kadınları ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak erkeklerden daha fazla olumsuz etkilemiş ve kırılğan hale getirmiştir. Salgın, kadınların işgücüne katılımlarını engellerken istihdam ve işsizlik kaybına uğratmıştır. 2019 yılında Türkiye’de 10 milyon 686 bin olan kadın işgücü sayısı salgının yarattığı tahribat nedeniyle 2020 yılında 918 bin kişi azalarak 9 milyon 768 bin seviyesine gerilemiştir. Kadın işgücüne katılım oranı %3,5 oranında azalmıştır. Kadın istihdam oranı 2019 yılında %28,7 iken bu oran 2020 yılında küresel salgının etkisi sonucu 2,4 puanlık bir azalma ile %26,3 seviyesine gerilemiştir. Devlet, çalışma hayatında yaşanan olumsuzlukları gidermek ve işsizlik ile mücadele etmek amacıyla, çeşitli teşvik ve destekler sağlamıştır. Bu bağlamda, işverenlere SGK pirim ödemelerinde sağlanan kolaylıkları, işten çıkarmanın yasaklanması ya da zorlaştırılması, kısa çalışma ödeneği, işsizlik ödeneği, işgücü uyum programları, ücretsiz izin, esnek ve uzaktan çalışma gibi düzenleme ve uygulamaları saymak mümkündür.

Ayrıca, salgının beraberinde getirdiği sosyal risklere karşı kadınları korumak amacıyla İŞKUR, aktif işgücü programları kapsamında; mesleki eğitim kursları, işbaşı eğitim ve toplum yararına programlar düzenleyerek kadınların işgücüne katılımlarını ve istihdamlarını desteklemiştir. Devletin, mevcut imkânlarını seferber ederek işgücü piyasasına verdiği teşvik ve destekler sonucu 2020 yılında bir önceki yıla kıyasla, kadın işsizlik oranı 1,5 puanlık bir azalma ile %15 seviyesine gerilemiştir. Covid-19 salgınının kadın işsizliği üzerindeki olumsuz etkilerini gidermeye ve salgın sonrasında istihdamlarını artırmaya yönelik bazı önerileri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- Covid-19 salgınının, kadınlar üzerindeki etkilerini görünür kılmak, çalışma hayatındaki değişimleri analiz edebilmek ve kadın işsizliğine karşı politikalar geliştirebilmek amacıyla salgına ait verilerin ve bilgilerin düzenli olarak toplanması ve kayıt altında tutulması önem arz etmektedir.

- Salgın, ekonomik kriz ve normal süreçlerde, kadınların çalışma hayatını olumsuz etkileyen çocuk, engelli, yaşlı ve hasta bakımı gibi iş yükünü azaltacak, işgücüne katılımlarını arttıracak ve istihdamlarına katkı sağlayacak sosyal politikalar geliştirilmelidir. Dolayısıyla, kadın işsizliği ile mücadele etmek ve politikalar geliştirmek öncelikli bir konu olmalıdır. Kadın istihdamını destekleyen stratejik ve güncel eylem planlarının hazırlanmasında ve sosyal politikaların geliştirilmesinde, çalışma hayatında rol alan kamu ve özel tüm aktörlerin ortak sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri önemlidir. Bu bağlamda çocuk, engelli, yaşlı ve hasta bakım evlerinin yaygınlaştırılması ve hizmetlerin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

- Çalışma hayatında yer alan ve henüz mesleki tecrübe edinmeden Covid-19 salgın riski bahanesiyle işten çıkarılmış veya mevcut işini kaybetmiş kadınların salgın sonrasında aktif işgücü programları ile desteklenerek yeniden istihdamları sağlanmalıdır.

- Covid-19 salgınının hızlı bir şekilde yayılmasını önlemek amacıyla alınan tedbirler kapsamında, okulların kapanarak eğitim ve öğretimin uzaktan yapılması genç kadınların staj yapma imkânlarını kısıtlamıştır. Bu nedenle, salgının sona ermesiyle birlikte kamuda ve özelde genç kadınlara staj imkânı yeniden sağlanmalıdır.

- Küreselleşme ve gelişen teknoloji, etkisini Covid-19 salgın sürecinde daha fazla göstermiştir. Bu süreçte, ülke ekonomilerinde e-ticaret yaygınlaşırken diğer taraftan dijital beceriler önem kazanmıştır. Dolayısıyla, salgının sona ermesiyle birlikte yeni süreçte dijital becerilere sahip donanımlı kadınlar çalışma hayatında daha kolay iş bulabileceklerdir. Bunun için kadınların dijital becerilerini geliştiren mesleki eğitim ve programlara önem verilmelidir.

- Günümüzde ticari hayatta, sanayide, yatırım ve üretimde rol alan kadınların salgın ve ekonomik krizlere karşı istihdamlarını koruyan ve işsizliğini azaltan stratejik eylem planları ve programlar geliştirilmelidir. Kadın girişimciliği önündeki engellerin kaldırılması, girişimcilik ruhunun ve bilincinin geliştirilerek desteklenmesi önem arz etmektedir.

- Salgın ve ekonomik kriz dönemlerinde, kadın istihdamını destekleyen işverenlere kredi imkânları, vergi indirimi, enerji desteği gibi teşvik ve kolaylıklar sağlanmalıdır.

- Salgın ve ekonomik kriz dönemlerinde, evlere ücret karşılığında temizlik ve çocuk bakımı için giden ev emekçisi konumundaki kadınların sosyal güvencelerini sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Salgın nedeniyle işini kaybeden veya iş bulamayan kadınların, çalışma hayatında kayıt dışı sektörlere yönelmemeleri amacıyla iş güvenliğini sağlayacak koruma hizmetlerinin devlet tarafından alınması gerekir.
- Gerek salgın ve ekonomik kriz dönemlerinde olsun gerekse normal dönemlerde olsun, kadın dostu bir işgücü piyasasına her zaman ihtiyaç vardır. Kadın dostu bir işgücü piyasasını oluşturmak için hem işveren hem de iş arayan kesimin üstlenmiş olduğu sorumlulukları yerine getirmeleri gerekmektedir. İşverenlerin, cinsiyet ayırımı yapmama, ücret ve sosyal hakların iyileştirilmesi, kariyer yapma imkânı tanıma, evlilik, hamilelik ve doğum nedeniyle işine son vermeme gibi konularda sorumluluklarının olduğu bilinciyle hareket etmeleri gerekmektedir. Kadınların da çalışma hayatında, sadakatle ve özveriyle çalışmalarını gerektiği bilincinde olmaları istihdamlarının sürekliliği için önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Balcı, Y. ve Çetin, G. (2020). “COVID-19 Pandemisinin Türkiye Ekonomisinde İstihdam ve Çalışma Hayatı Üzerindeki Etkileri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, S. 73.
<https://ticaret.edu.tr/uploads/haberler/1374/%C4%B0stihdam%20Raporu.pdf>
- Bezirgan Tanış, B. (2021). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Kadın Emeginin Görünümleri. *Sosyoloji Dergisi*, (41-42), 263-283.
- Çokoğullar E. (2021). “Yoksulluğun ve Eşitsizliğin Pençesindeki Kadınlar: Sen de mi Virüs?”, *İzmir İktisat Dergisi*, 36 (4), 881-891
- Erdoğdu S. (2020), “COVID-19 Krizi, Kadın İstihdamı ve İşsizliği”, KEİG Bilgi Notu, S. 5, <http://www.keig.org/covid-19-krizi-ve-kadin-istihdami-ve-issizligi/>
- Işık E. (2020), “Covid (19) Salgını ve Kadın Emegi: Türkiye’den Kadın Deneyimleri”, *Politik Ekonomik Kuram*, 4(2), 219-241.
- Karabulut, A., Türkiye’deki İşsizliği Önlemede Aktif İstihdam Politikalarının Rolü ve Etkinliği, Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara, 2007.
- Koca D. (2021). “Covid-19 Döneminde Çalışan Kadınların Ücretsiz Bakım Emegi Sorununun Seçilmiş Ülkelerin Çözüm Mekanizmaları ile Değerlendirilmesi”, *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 6(2), 333-351.
- Nakişçi Kavas, B. ve Develi, A. (2020). “Çalışma Yaşamındaki Sorunlar Bağlamında Covid-19 Pandemisinin Kadın Sağlık Çalışanları Üzerindeki Etkisi”, *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2, S. 84-112.
- Yalçın, F. (2021), “Covid-19 Pandemisi ve Ev Emekçisi Kadınlar”, *Alternatif Araştırma Dergisi*, S. 12-17.
- Singh Dhillon, H., & Sasidharan, S. (2021), “Covid-19 Pandemic and Women”, *Health Problems of Civilization*, 15(3), 161-163.
- Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, (2021). İşgücü İstatistikleri, Sayı: 37484, 22 Mart 2021, s. 6.
- Türkiye İş Kurumu İstatistik Yıllığı, (2019). <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/>

- Türkiye İş Kurumu İstatistik Yıllığı, (2020). <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> Türkiye İş Kurumu 2020 Yılı Faaliyet Raporu, Faaliyetlere İlişkin Bilgi ve Değerlendirme, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Şubat 2021-Ankara, ss. 197.
- TÜİK, https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, Erişim: 28.11.2021
- World Bank, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>, Erişim: 28.11.2021
- Yıllık Ekonomik Rapor, (2020). Salgının Etkilerine Karşı Alınan Tedbirler ve İşgücü Piyasasında Esneklik, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, s. 33-34.